

Uravnoteženo skrbništvo

– prvi izbor in ne zgolj možnost

Razvezni postopki v Sloveniji so diskriminatorni, dolgoletni in dragi. Med večletnimi, izredno obremenjujočimi pravnimi, so otroci pogosto brez ustreznega stika z enim od staršev. S tem se jim dela nepopravljiva čustvena in razvojna škoda.

Društvo DOOR je že v času sprejemanja sedanjega Družinskega zakonika (DZ) leta 2017 ([36. seja odbora za delo družino in socialne zadeve](#)) predstavilo predlog, da se v preambulo DZ zapiše definicija največje koristi otrok. To besedno zvezo DZ omenja vsaj 20-krat, ne postavi pa njene definicije. Na tej točki se DOOR strinja z Zbornico kliničnih psihologov Slovenije (ZKP), ki tudi trdi ([Večer, 16. 3. 2019](#)), da je to uravnotežen stik z obema staršema. MDDSZ med pisanjem DZ ni podprlo niti stroke, niti očetov, ki že dolga leta opozarjamo na stisko otrok v razveznih postopkih.

Le korak je od ljubezni do sovraštva: *“Najbolj absurdne situacije odkrivamo prav v polju ljubezni. Pogosto so plod spleta okoliščin, ki je lahko porojen iz ubijalske pasivnosti ali nekompatibilnosti ljubezenskega para...”*, je zapisal že Ciril Zlobec

Razvezni postopki niso zgolj pravni pač pa tudi zdravstveni problem, v svoji študiji na primeru ločitvenih škodljivih posledic na zdravje otrok, ugotavlja med drugimi tudi profesor [Vittorio Carlo Vezzetti](#). V pripravo novega ločitvenega modela bi se moralo zato aktivno vključiti tudi Ministrstvo za zdravje.

Pri diskriminaciji očetov v razveznih postopkih nepričakovano sodelujejo tudi Centri za socialno delo, kot to v svoji študiji iz leta 2017 ugotavlja dr. Jasna Podreka z navajanjem njihove pogoste odločitve v strokovnem mnenju, ki ga za nek starševski par pošljejo na sodišče, ki obravnava njihovo zahtevo za določitev skrbništva:

»Ugotavljamo, da se starša glede predmetnih vprašanj v glavnem ne znata dogovoriti oz. pogovarjati – to predvsem zato, ker starša ne znata razmejevati med partnerstvom in starševstvom, zato prihaja do konfliktov. Prav tako nista enotna pri vzgojnih pristopih. Zato menimo, da predlog očeta, da se otrok dodeli v varstvo in vzgojo obema staršema, ni ustrezen in ni v korist otroka. Oba starša sta sicer ustrezna starša in pomembno prispevata k vzgoji, a ker sta starša v konstantnih konfliktih in nista sposobna komunicirati in je njuna nezmožnost komuniciranja prišla do te točke, da si ne zaupata več niti v starševski vlogi, ocenjujemo, da zna mama ustrezno poskrbeti za potrebe otroka, do njega ima ljubeč starševski odnos, zato predlagamo, da se otroka v vzgojo in varstvo dodeli njej.«

Dr. Podreka pojasnjuje, da »očetov predlog neposredno kaže na to, da se oče zaveda razvojne želje in potrebe otroka ter hkrati tudi pravice obeh staršev, da sta tudi po ločitvi oba enakovredno vključena v vzgojo odraščajočega otroka. Mati takšne ureditve ni predlagala in se z njo tudi ni strinjala. S tem je dokazala, da se ne zaveda enega najmočnejših človekovih instinktov – to je želja in potreba otroka po odnosu in rednem stiku z obema roditeljema.«

Že leta 2009 je Komisija za preprečevanje korupcija (KPK) ob pregledu dela več Centrov za socialno delo ugotovila, da je ravnanje uradnih oseb centrov za socialno delo, ki pri opravljanju strokovnih nalog za ureditev izvrševanja roditeljske pravice in stikov z otroci s pristransko obravnavo enemu od staršev omogočijo neupravičeno prednost v nadaljnjih postopkih, ustreza definiciji korupcije po 3. alineji 2. člena ZPKor. Ravnanje uradnih oseb upravnih organov in organov pravosodja, ki v postopkih, v katerih odločajo o vzgoji in varstvu otrok, nekritično sledijo ugotovitvam centrov za socialno delo ali z njimi povezanih strokovnjakov, čeprav bi na podlagi razpoložljivih podatkov in dokazil mogle in morale vedeti, da s tem eni od strank postopka očitno dajejo neupravičeno prednost, ustreza definiciji korupcije po 3. alineji 2. člena ZPKor (Načelno mnenje 164).

KPK je po pregledu dokumentacije zaznala vrsto spornih ravnanj celo pri nekaterih izvedencih, strokovnjakih, odvetnikih, pa tudi pri posamičnih institucijah civilne družbe in raznih društvih, ko zaradi pomanjkanja strokovnih znanj, pomanjkljive koordinacije ali drugih nagibov namesto varstva otrokovih koristi povzročajo dodatno škodo.

KPK je že pred 10-timi leti izrazila pričakovanje, da Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Ministrstvo za pravosodje, sodišča, Sodni svet in Odvetniška zbornica v okviru svojih pristojnosti in zmožnosti poiščejo rešitve, kako navedene postopke pravno in strokovno nadgraditi, da bo udeleženi stranem zagotovljena čim bolj strokovna, poštena in učinkovita obravnava, otrokom pa čim manj trpljenja in čim več skrbi za njihove pravice in koristi.

Le nekaj mesecev pred tem je v svojem referatu Urad varuha človekovih pravic (Varuh) na strokovnem posvetu Otrok pred sodiščem v organizaciji Vrhovnega sodišča RS ugotovil:

- da otroci v razveznih postopkih pogosto ostajajo brez ustreznega stika z enim od staršev,
- da razvezni postopki samo na prvi stopnji neredko trajajo tri in več let, skupno tudi po 6let in več,
- da je potrebno zakonodajo urediti tako, da se starša lahko napoti na ustrezno strokovno pomoč v kolikor sama nista sposobna uvideti posledic svojih ravnanj,

- na pogost pojav odtujitvenega sindroma (PAS), kot hude oblike psihičnega nasilja nad otrokom, ki ima izvor praviloma pri staršu, ki mu je otrok zaupan v vzgojo,
- da se psihično nasilje obravnava manj problematično kot fizično,
- da se zaradi razpada življenjske skupnosti staršev, od otroka pričakuje odločitev, kdaj in kako bo s katerim od staršev izvajal stike, ko se pred tem za očitno zelo zahtevno odločitev, kako urediti stike, ki je nista znala dogovoriti starša in kasneje ne sprejeti sodišče, prenese na najšibkejšo stranko v postopku – na mladoletnega otroka.

V DOOR potrjujemo, da opisano stanje (KPK, Varuh) velja še danes. S prenosom pristojnosti določitve stikov na sodišča (novi DZ), se trajanje razveznih postopkov dodatno povečuje.

Do medresorskega sodelovanja z namenom odpraviti nepravilnosti nikoli ni prišlo in ugotovitve KPK ter Varuha tudi še danes opozarjajo na iste pomanjkljivosti. Otroci pa v času ločitvenih postopkov še naprej zelo pogosto ostajajo brez ustreznega stika z enim od staršev. Kdo ima od tega korist?

Dodaten problem je neetično delovanje nekaterih odvetnikov. Ti svojim strankam pogosto – praviloma materam, svetujejo podajanje lažnih ovadb nasilništva svojih partnerjev. Na to opozarjajo tudi nekateri odvetniki (i.e. Boštjan Verstovšek, Simona Marko,...) in celo sodnica Marija Snežna Novak. S tem se doseže sprva začasno odredbo omejitve, kasneje pa dolgotrajno ali celo stalno prekinitve stika otrok z očetom. Vsekakor pa to pomeni pričetek večletnega, čustveno intenzivnega in finančno izčrpljujočega pravedanja in borbe za nekaj, kar je nedeljivo: uravnotežen stik otrok z obema staršema je namreč biološka in razvojna nuja za odraščajočega otroka.

Največji strošek predstavljajo odvetniki, še posebej, če delujejo neetično. Zaradi neuravnotežene statistike določevanja skrbništva, se mnogo očetov sploh ne odloči za sodno pot. Večina preostalih se neha boriti za stike takrat ko jim zmanjka denarja. Ekonomsko obubožani, čustveno razrvani, neredko v stresu, pogosto iščejo zdravniško pomoč.

Aprila lani je pričel veljati nov DZ, ki uvaja tudi spremembo glede možnosti uvedbe skupnega skrbništva. V 138. členu ga zgolj omogoča. Če združimo vsebino njegove prve in tretje alineje, se sodišče lahko zanj odloči tudi samostojno, torej tudi brez pristanka obeh staršev. V praksi skupno skrbništvo, mimogrede, preko lažne ovadbe nasilništva, z lahkoto zaobide prav tisti starš, ki se ne zaveda največje koristi otrok. V nemškem družinskem zakoniku, ki velja v Evropi za najnaprednejšega, je skupno skrbništvo prvi izbor in ne zgolj sramežljivo izražena možnost. Nemci skupno skrbništvo dosežejo s pomočjo t.i. Konsenzualnega modela. Njegova prva prednost je kratka doba odločanja (pravedanja) saj sodišče praviloma odloči v 2-3 mesecih. Dolgoletno pravedanje v Sloveniji pa je tisti problem, ki ga v svojih izvajanjih kot perečega izpostavlja tudi Varuh. Preventivo namesto kurative podpiramo tudi v DOOR. Povzeli smo jo v t.i. Sostarševstvu, ki deluje podobno kot Konsenzualni model (v uporabi tudi v Belgiji, Švici...) ali razvezni model, ki so ga uvedli Danci, Švedi,...

Sostarševstvo v razvezne postopke uvaja 5 izhodišč:

- V primeru razveze sta oba starša še naprej obvezna skrbeti za skupne otroke – uravnoteženo (a priori sodna odločitev).
- Sodišče ima zakonsko možnost, da starša napoti na program izboljšave med-starševske komunikacije (strokovna možnost razreševanja nekompatibilnih vzorcev iz primarnih družin).
- Sodišča morajo dosledno preganjati lažne ovadbe vseh oblik nasilništva.
- Otroci, ki so žrtve PAS, v razveznih postopkih ne sodelujejo.
- Preživnino nadomesti skupna starševska blagajna.

V Sloveniji obstaja tudi terminološka zmeda. Le malokdo, ki ni ravno odvetnik ve, kakšna je recimo razlika med skupnim in deljenim skrbništvom, ki sta sicer obe boljši alternativni dodelitve otrok zgolj enemu staršu. Po mnenju tistih, ki otrokom res želimo dobro, niti ni tako pomembno, za katero od zakonskih možnosti se sodišče ali starša odločijo. Veliko bolj pomembno je, da so stiki otrok z obema staršema tudi po ločitvi **uravnoteženi** in da starša ohranjata zmožnost medsebojnega sodelovanja, na kar še posebej opozarja tudi ZKP.

Ali torej DZ z 138-im členom rešuje problem diskriminatornih, dolgoletnih in dragih razveznih postopkov? Žal ne, saj vizionarsko idejo zakonodajalca, onemogoči že lažna in lahkotna ovadba nasilništva. Lažna zato, ker ni resnična, lahkotna pa zato, ker je slovenski sodni sistem praktično ne kaznuje. Tako so matere in neetični odvetniki motivirani, da jo uporabljajo. **Spoštovanje Kazenskega zakonika je nujno, tako za očeta kot tudi za matere (tudi v primeru Sostarševstva). V primeru ovadb nasilništva (fizičnega ali psihičnega) bi moralo priti do prednostne - takojšnje obravnave prijave. Otroci niso kos zemlje za katero se lahko brez večje škode pravdamo več let. Z vzgojo je tako kot s hrano: ne moreš jesti na zalogo, jesti moraš vsak dan.**

Pri odločitvi sodišča za skupno skrbništvo je dodaten problem ta, da ni nujno, da se starša zavedata prednosti uravnotežene skrbi za skupne otroke. Praviloma so temu razlog nerazrešeni vzorci iz primarnih družin. DZ je za ta namen v 13-tem členu ponudil mediacijo. A vsak, tudi popoldanski terapevt ve, da se z mediacijo ne da razrešiti globoko ponotranjenih vzorcev. Razrešitev je mogoča zgolj s strokovno partnersko/starševsko terapijo. Ki bi seveda v zakonu morala biti predvidena kot obvezna za oba starša. Licencirani terapevti pa morajo imeti v tem primeru obvezo komuniciranja s sodiščem.

Glede na zadnjo alinejo iz zgoraj omenjenega referata Varuha je potrebno ponovno poudariti, da otroci v razveznih postopkih na sodišču nimajo kaj iskati. Tudi sicer jih ne sprašujemo ali bi hodili v šolo, in ali bi se v avtu privezali. To je, tako kot uravnotežen stik z obema staršema, zagotovo v njihovo korist. O tem smo se že odločili odrasli. Strokovno in odgovorno. Za njih je pojavljanje na sodiščih zgolj nepotrebna trauma in kasneje pojav občutka krivde. V kolikor so žrtve čustvenega nasilja v obliki odtujitvenega sindroma (PAS), ki je ob ločitvah izredno pogost, pa še posebej.

Iztok Ivančič, predsednik društva DOOR